

Grotefend.

Folyó év szeptember 4-ike évfordulót jelent az orientális tudományok történetében. E napon mult 100 esztendeje a göttingai tudós társaságban lefolyt amaz emlékezetes gyűlésnek, melyen Grotefend az ékirás megoldására vonatkozó kísérleteit bemutatta. Innen számitódik az assyriológiának mint tudománynak története. Illó, hogy megemlékezzünk e napról, annál inkább, mert a külföldi tudományos világ érthetetlen közönnyel és hallgatással haladt el mellette.¹⁾

Az ékirás megfejtése nem a régi Assyriának vagy Babyioniának területén talált emlékekből indult ki. E sajátságos írásmodorra először a persepolisi romok hívták fel a figyelmet. A 17. és 18. század világutazói közül többen megfordultak Perzsia egykori fővárosában és érdeklődésüket nem kerülték ki a falakra vésett írásjelek. Chardin (1674), Kämpfer (1694), de Bruin (1704) néhány sort le is másoltak e feliratokból és azokat utazásukról megjelent munkáikban közölték. A megoldás lehetőségére

¹⁾ A mennyire a rendelkezésemre álló szakmunkákból és folyóiratokból látom, egyedül König (Bibel u. Babel) emlékeztetett e nap jelentőségére.

persze senki még gondolni se mert. Egy ismeretlen, rég elpusztult korszak titokzatos maradványai feküdtek az érdeklődő előtt. 1765-ben Carsten Niebuhr kereste fel a persepolisi romokat. Ő is copiákat készített a feliratokról, de gyűjteménye nemcsak gazdagabb volt mint elődeié, hanem a másolás is sokkal hivebb és megbízhatóbb. Niebuhr közleményei szolgáltatták Grotefend számára a vizsgálódás anyagát. Ez a fiatal göttingai gymnásiumi tanár, ki keleti nyelvekkel soha nem foglalkozott, egész ötletszerűen vállalkozott a feladatra, hogy az ékiratok olvasásának kulcsát megtalálja. Próbálkozása nem maradt eredménytelen. Két kicsiny, 3 columnára osztott felirathból indult ki, s az első columnában, melyet helyesen perzsa nyelven írottnak tartott, az azonos jelcsoportok egybevetésével nemcsak 3 uralkodó nevét (Hystaspes, Darius, Xerxes), hanem a „király“-t jelelő szót is sikerült kibetűznie.¹⁾ Az általa megállapított betűk száma igaz csak 8 volt, de e látszólag csekély eredmény ősi világok fel-támadásának kezdetét jelentette. Megfigyeléseit sietett a göttingai tudós társaság tudomására hozni. A tudós tár-saság azonban nem tulajdonított valami különös jelentő-séget a felfedezésnek. Az 1802. szept. 4-ikén tartott gyűlésről szóló jelentés csak néhány szóba foglalt rövid megjegyzéssel emlékezik meg Grotefend értekezéséről.

Grotefend ez első lépését az ékiratok iránti érdek-lődésnek csodálatos fellendülése követte. A legkülöm-bözőbb országok tudósai láttak hozzá, hogy a megkezdett nyomon tovább haladjanak. S míg a megoldás fárasztó

¹⁾ Grotefend eljárása, következtetésének menete részletesen leírva meg-található Hommel *Gesch. Babyloniens u. Assyriens* 1885. p. 65—69. Kaulen, *Assyria és Babylonia* ford. dr. Szabó Árpád 1891. p. 145—148.

kérdéseivel itthon százak vesződtek, vállalkozó utazók a messze keleten új anyagnak előteremtéséről gondoskodtak. A nemzetek versenyre keltek, hogy Assyria és Babylonia emlékei a föld mélyéből előkerüljenek. James Rich (1811—20), Botta (1843—45), Layard (1845—47 és 1849—51), Hormuzd Rassam (1852—54), Victor Place (1852—55), az Expédition scientifique en Mésopotamie (1852—55), George Smith (1873—76), Sarzec (1876—81) ásatásai egy-egy fejezetét jelentik e nagyszerű munkának. Egymásután jutottak napfényre az egykori világbirodalmak híres városai, Sargon, Sanherib, Assarhaddon, Assurbanipál palotái. Utóbbinak pompás könyvtára is megkerült. E kutatások révén óriási feliratanyag jutott a tudomány birtokába, mely ma már legnagyobb-részt fel van dolgozva, különböző modern nyelvekre lefordítva. És ma ismét ismeretes Assyria és Babylonia története, vallása, költészete, tudománya és művészete.

Az assyriológiának nemcsak azon szempontból van értéke, hogy e régi culturépeket újból életre kelti. Eredményei felette közelről érdeklik az ÓT kutatóját is. Izráel politikai és szellemi alakulása a legszorosabb kapcsolatban állt e keleti birodalmakkal. Az assyr-babyloniai történetre vonatkozó feliratok Izráel története számára elsőrangú források. Az emlékek pedig, melyek Assyria és Babylonia vallási, költészeti, művészeti hagyományát tartalmazzák, bámulatos fényt vetnek Izráel szellemi kincseire. Kitűnik belőlök, hogy a Tigris és Eufrát vidéki birodalmak szellemileg a legerősebb mértékben befolyásolták Izráelt és hogy ennek számtalan képzelete, elbeszélése, szokása, intézménye, mit a legutolsó időkig sajátosnak és eredetinek tartott a tudomány, idegen földről

származott.¹⁾ Izráel szellemi fejlődésének megértése és kellő méltánylása ma már csak azon tudomány segélyével lehetséges, melynek alapjait most 100 éve Grotefend vetette meg. Így ez emléknep nemcsak az assziriologiának, de az ó test.-i kutatásnak is emléknepja.

Hornyánszky Aladár.

¹⁾ Erre vonatkozólag a legujabb és a legkönnyebben hozzáférhető munkák: Gunkel, Schöpfung u. Chaos. 1895. Sayce, Alte Denkmäler im Lichte neuer Forschungen. Urquhart, die neueren Entdeckungen und die Bibel 1900. Zimmern, Biblische u. babylonische Urgeschichte 1901. Schrader, Die Keilinschriften u. das Alte Testament III. Aufl. 1902. Barth, Babel u. israelitisches Religionswesen 1902. Fr. Delitzsch. Babel u. Bibel 1902.